

Rom, Toscana, Berlin. En sensommerrejse

Med Nørregårds-Nielsens, *Dengang i Italien* i erindring, tog vi til Rom for første gang. Vi noterede os, at her var sproget et andet end det, vi er oplært i hos vor danske *Maestro*, der taler klassisk toscansk som Dante. Sproget i Rom hugger og støder, men hvad søren, i Napoli er det lige så galt med dialekten. Vor *Maestro* siger, at der i hele verden er under ottehundrede personer, der taler et ordentligt italiensk!

Det gik alligevel, og vi kom på fineste talefod med receptionisten på vort hotel, der befandt sig mindre end et stenkast fra *Campo di Fiori*. En yndig plads, hvor romere, turister, hunde, barnevogne, sælgere af alskens skrammel færdes i en endeløs kehraus. På pladsen står en statue af *Giordano Bruno*, den italienske humanist og filosof, der tiltrådte dominikanerordenen og blev præsteviet i 1572. Da inkquisitionen mistænkte ham for fritænkeri, blev han indstævnet 1576, men han flygtede først til Venezia og rejste siden rundt i Europa som lærer: Paris, London, Wittenberg, Prag og Zürich. En falsk indbydelse lokkede ham tilbage til Venezia, hvor han blev forrådt til inkquisitionen, der førte ham til Rom. Her sad han fængslet i årevis, og blev den 17. februar 1600 brændt på Campoen. Statuen blev rejst i 1889 til hans ære. Vi noterede os, at Campo di Fiori er det eneste torv i Rom, der er ”kirkefri.” Har den katolske kirke så megen anstændighed, at man anser det for dårlig smag at rejse en kirke just dér, hvor man i sin tid henrettede Bruno?

Vi begav os til *Forum Romanum* og prøvede at se den med guldalderkunstnerens øjne. *H.C. Andersen* lod sig især betage af *Cloaca Maxima*, der blev anlagt engang i 500 tallet. Her malede *Eckersberg* Colosseums buer, her færdedes *Oehlenschläger*, og her erkendte forfatteren *Aron Meir Goldschmidt* hvad det vil sige at være jøde, da han stod ved *Titusbuen*:

.....”Jeg opdagede tre vidunderlig dejlige søjler, som jeg kendte igen fra min skoletid. Det var levningerne af Jupiter Stators tempel. Jeg var nedenfor Kapitolium, på Forum Romanum, som nu kaldes *campo vaccino*: Komarken.....Med et opdagede jeg en triumfbue, næsten i samme stil som Napoleons stjernetriumfbue i Paris. Med usigelig ynde hvælvede sig buen omgiven af de ædleste joniske søjler. ....Jeg gik derind, og ved det

første blik var det mig umuligt at tvivle om, hvor jeg var. I et basrelief på højre side så jeg den syvarmede guldlysestage fra Jerusalems tempel, båren i triumf af romerske krigere. ....

Så var jeg da pludselig på dette sted! Havde jeg nogensinde kunnet glemme, at jeg var jøde, havde jeg noget øjeblik tvivlet om, at mit folks underkuelse var andet end en drøm, en indbildning, var der i mit sind opstået den tanke, at historien måske ikke var andet end et eventyr, opfundet af ørkesløse poeter, så stod den her, hugget i sten, uforgængelig selv i sønderlemmelsen.....

Jeg, som sad her ensom ved kilden, bar i dette øjeblik hele mit folks ulykke. En hel nations smerte, århundreders lidelse gik igennem min sjæl, og jeg bøjede mig under byrden, jeg satte mig på en marmorsten, og tårerne gjorde mig vel, jeg gav dem frit løb.”

Ensomt er der bestemt ikke mere ved Titussøjlen. Goldschmidt ville næppe have fundet en ledig marmorsten at græde ud på, ej heller ville han kunne se reliefferne ordentligt, da adgang til buen er spærret.

Vi talte om Ridley Scotts film *Gladiator*, hvor et computergenskab Colosseum står i al sin glans, og dog er Colosseum af i dag et monument af mægtige dimensioner.

Fontana di Trevi ser ud, ganske som da stakkels, overvældede Maistroanini vadede ud til underdejlige og meget våde *Anita Ekberg*, der stod der, med sin hvide hud, højtrestede barm og sin flydende sorte kjole under vandstrålen for at køle sig. Vi sad på den *Spanske Trappe* og lod indtrykkene passere. Masser af turister under paraplyregime af en guide, masser af anmassende tiggere og krøblinge, der søger deres udkomme med et papkrus i hånden, masser af livsnydende italienere. Vi beundrede den morsomme fontæne, *Fontana della Barcaccia*, der er formet som en sunken båd til erindring om, at en båd strandede her under en af Tiberens store oversvømmelser. I den tilstundende aften vandrede vi henover *Piazza Navona*, hvor aggressive tjenere bogstavelig talt greb os i armen for at få os inden for i netop deres restaurant og landede atter på Campo di Fiori, hvor vi slog os ned ved et venligt bord og bestilte vin og vort aftensmåltid.

Peterskirken opgav vi. Køen var meget lang og sneglede sig af sted under den nådesløse sol. Vi forlod den østlige kolonnades skygge og søgte mod *Castel san Angelo*, Engelsborg. Her er turiststrømmen mindre massiv, og vi gik en tur omkring borgen, under skyggefulde træer, med legepladser, hvor mødre, ældre og børn ler og hviler sig. Borgen er tung, massiv og grim. Øverst oppe hænger klokken, der blev ringet med, hver gang en henrettelse var succesfuldt gennemført. Borgen er også grim inden i, men udsigten er dejlig, med en lille velfungerende café, hvor hele Rom ligger for vore trætte fødder. Et glas *Prosecco* gør som sædvanligt underværker, og vi mindes under megen latter den henrivende, og måske ikke helt troværdige historie om en *Tosca* opførelse engang i Italien.

Historien beretter, at under en provinsopførelse af *Tosca*, kunne regissøren til sin fortvivlelse ikke finde de soldaterstatister, der skulle medvirke i sidste akt, som Puccini lader foregå på Engelsborgs bastion, hvor ærkeenglen Mikael står med draget sværd.

Han styrter da hen på nærmeste bar og overtaler seks herrer, der sidder og hygger sig, til omgående at følge ham, det gælder liv og død. De muntre og ikke helt ædru herrer bliver i flyvende hast iklædt kostumer og udstyret med geværer. Der er ikke tid til instruktion, de får blot at vide, at hvis bare de følger efter damen, så går det hele ganske af sig selv. På et tidspunkt, forklarer regissøren, skal de bare affyre geværene, der er løst krudt i, og det skal de gøre, når manden og damen har sunget færdigt.

Det hele går for så vidt også ganske godt, bortset fra at de seks herrer kommer i svar tvivl om, hvem der egentlig skal skydes, og de retter usikkert skiftevis geværene mod damen og manden. Regissøren står ude i kulissen og river sig i håret og peger, og da damen er færdig med at synge, skyder de hende. Men i stedet for hende, styrter manden til jorden, herrerne bliver lidt forvirrede, og da damen svinger sig op på brystværnet og styrter sig ud, springer de promte efter hende.

Vi tror, det har været en helt vidunderlig skandale. Hvis historien ellers er sand.

Krydser man *Ponte Sisto* kommer man til *Trasvestere*, som er rar og provinsiel. Ikke støjende og larmende, mere slidt, mere overkommelig, og mængden af biler forekommer mindre overvældende her.

På *Piazza della Minerva* hilste vi på *Berninis* muntre lille elefant med den alt for lange snabel. Den bærer på sin ryg Roms mindste obelisk. Her, i dominikanerklosteret på *Piazzaen* måtte *Galliei* i 1633 afsværge troen på, at jorden gik rundt om solen. (Men han krydsede fingre bag ryggen og mumlede: Men den bevæger sig alligevel.) Hermed reddede han livet. Er det mon fordi den lille elefant hellere vil være i det verdslige liv, end i skyggen af kirkens, at den vender hovedet bort?

Det er varmt her i september. Rom er ikke blot fontænernes by, den er også generøs med drikkevand til sine indbyggere. Overalt finder vi rislende små kummer, smukke vandposter, hvor vandet er friskt og koldt, hvorfra hunde og mennesker kan forsyne sig.

Under vort ophold aflagde vi flere gange besøg i *Caffé Greco*, hvor de aldrende tjenere er i kjole og hvidt og sikkert ligner dem, der betjente H.C. Andersen og alle de andre danske, der havde fast mødested hér. Der er meget at kigge på. Malerier, spejle, små marmorborde og fine, rødpolstrede stole og sofaer. Borte fra Roms larm, et glas vin og lidt canapéer og en halv times avislæsning gjorde os parate til at kaste os ud i vrimlen igen, hvor vi søgte op i højden, op til *Mediciernes* parkanlæg. Efter at have besejret trappens 94 trin under solen, passerede vi *Villa Medici* og fortsatte ind i *Borghese* parken. Vi besøgte *Museo nazionale d'Arte moderne*. Museet er enormt, men det moderne er næsten ikke til at øjne. Den ene monstrøse vægstørse rædsel afløste den anden. Formodentlig noget fra 1800 tallets kampe for og mod Italiens samling. Mange af malerierne kunne være varianter af tilbagetrækningen fra Dybbøl. Vi satte os under en hvid parasol i en skyggefuld have og lod os betjene. Rundt om os stod skulpturer i rigt mål. En af dem genkendte vi som *Paoli Pasquale*, den korsikanske nationalistleder. Han ledede i midten af syttenhundredetallet korsikanernes opstand mod Genova, og det lykkedes ham at befri størstedelen af øen. Han indførte en forfatning, der var en af tidens mest demokratiske i Europa. I 1768 overtog Frankrig Korsika, og året efter gik Paoli i eksil i Storbritannien. Han vendte dog tilbage til

Korsika i 1790 som fransk guvernør, men brød senere med Frankrig og tilbød briterne en union med Korsika. Men han skuffedes under det britiske styre og vendte tilbage til London. Vi huskede med glæde vort besøg i hans hjem på Korsika, der står som museum over en usædvanlig mands liv.

Rom er flot, Rom er støjende, Rom er snavset. Rom er ikke til at komme uden om, men det var en befrielse at komme bort igen. Ud på landet. Ud til *Colle ai Lecci*. Ud til det underdejlige toscanske landskab, ud til de små byer, til det langsomme liv, til vores veninde, der bestyrer vingården efter sin mands død. Et langt og varmt venskab, med årlige besøg, der har gjort, at netop denne vingård er blevet vort andet hjem.

Men der stod endnu en storby og ventede os. Berlin, hvor venner havde stillet en lejlighed til rådighed for os.

Berlin er en lovsang værd. I modsætning til Rom er den rolig, trods heftig biltrafik alligevel tryk at færdes i for en fodgænger. Aldrig har vi mødt så hensynsfulde bilister som i Berlin. Også Berlin indtog vi til fods.

Kilometer efter kilometer. Vi beundrede og undredes: Hvordan kan det lade sig gøre at føle sig i provinsen, bare ved at forlade et hovedstrøg og gå ned ad en lille sidegade? Men det kunne lade sig gøre. Træalléer overalt, små grønne pletter, hvor hundene kunne luftes, boligblokke med en smagfuldhed og opfindsomhed i udtrykket, der ikke ses i den hjemlige arkitektur, lys og luft og altaner og balkoner, runde vinduer, skæve vinduer, overraskende vinkler. Selv hvor øjet mødte mindre spændende boligkarréer var det overordnede indtryk at gå i en park med boliger.

Vi vandrede i *Tiergarten* og hvilede på bænken og så på løbere, cyklister, hunde, børn, træer, plæner, statuer. Vi fandt efter noget besvær ud af det uforlignelige *U bahn* system og kørte på en del af turen gennem det gamle Østberlin til *Warschauer Strasse*, hvor vi fulgte *murens* billedgalleri, hvoraf nogle er blevet restaureret i 2000. Et historisk monument over en forgangen tid, der er forbi i Tyskland, men desværre er højst aktuel med Israels opførelse af en ny mur.

Under vort ophold blev der atter god gang i religionsstridighederne mellem de to dominerende trosretninger: kristendom og Islam. Muhammed er

denne gang blevet fornærmet, ikke af Danmark, men af Benedikt XVI:
Zeig mir doch, was Mohammed Neues gebracht hat.

Hyl og skrig. Når de religiøse kamphaner holder en pause med at rive hovedet af hinanden, vil de opdage at der stadig står en sekulær verden som bolværk mod sammenblandingen af religion og politik.

Og så kørte vi hjem. En lang rejse, hvor tankerne ofte strejfede vore tilbageladte dyr, en kat i pension, en hest på græs. Begge under kærlig overvågning, men alligevel. Græsset stod frodigt og højt, huset tog imod os som vi havde forladt det en tidlig morgen den sidste dag i august med krummer på bordet efter morgenmaden. Hest og kat i fin form. Alt er godt, og vi tænker på H.C. Andersens glæde over at komme hjem fra rejse, som han udtrykker det i syngespillet *Liden Kirsten*:

*Ja, jeg er hjemme, i Danmark, ej længer himlen står i evigt blå, den
veksler smukt med skyer, vinden lufter, skovmærker sødt i bøgelunden
dufter, her er mit hjem.*

Adda Lykkeboe, oktober 2006